

Huoneessa joka jatkuu pakopisteensä ohi, laajenee kuin avaruus

**Arkkitehtoniset ainekset Saira Susiluodon ja Mirkka Rekolan
lyriikan tematiikassa ja rakenteessa**

Sofia Singler
Viksu-kilpailutyö
Tieteenala: Kirjallisuus
Ohjaaja: Raili Kivelä
Jyväskylän Lyseon lukio
26.10.2009

Abstract

The research question studied in this essay is: How is architecture present in Saila Susiluoto's *Huoneiden kirja* and Mirkka Rekola's *Virran molemmin puolin* and what is its effect on these works at both the thematic and the structural level?

Huoneiden kirja (2003) and *Virran molemmin puolin* (2009) are studied using the method of new criticism; "close reading". Close reading is an intrinsic study method in which the emphasis is on the poetic devices, imagery and meter of a text. Comparing modernistic, aphoristic poems to postmodernistic prose poems allows the importance of architecture in different characteristics of poetry to be clearly demonstrated. I have also used semiotics to analyse the symbolic meanings associated with different architectural structures.

The architecture in *Huoneiden kirja* is surreal and absurd; it builds the theme of the haphazard nature of life. In *Huoneiden kirja* travelling through the house allegorically represents the process of becoming a woman. *I Ching*, a classic work of Chinese philosophy, serves as the blueprint for the work and adds new nuances to the poems' architecture.

Windows, doors and gates rise to an intense symbolic level in Rekola's poetry. Gates and doors build the theme of *transitional space*, the idea of being *in between*. Windows create a temporal dimension in Rekola's poems. More important than concrete architectural elements is the spatial dimension of architecture in which the poem's speaker is strongly present. The idea of time as space is salient. Architecture also works on a very concrete level in the typographical arrangement of the poems.

Literary research has often concentrated intensely on clichéd symbols like houses and rooms, causing the spatial dimension of architecture to be overlooked. Taking into account the complex nature of architecture as a combination of concrete elements and spatial volumes allows one to gain new insight into poetry.

Tiivistelmä

Tutkimuksessani tarkastelen, kuinka arkkitehtoniset ainekset ovat läsnä Saira Susiluodon proosarunoissa ja Mirikka Rekolan aforistisissa, modernistisissa runoissa.

Tutkimuskysymykseni on: Miten arkkitehtuuri on läsnä Saira Susiluodon *Huoneiden kirjassa* ja Mirikka Rekolan *Virran molemmin puolin* -kokoelmassa ja miten se toimii näissä teoksissa sekä temaattisella että rakenteellisella tasolla?

Tutkin *Huoneiden kirjaa* (2003) ja *Virran molemmin puolin* -kokoelmaa (2009) uskriittisen lukutavan eli lähiluvun menetelmää käyttäen. Lähiluku on tekstilähtöinen tutkimussuuntaus, jossa keskitytään tutkimaan tekstin poeettisia keinoja, kuvastoa ja metriikkaa sekä sitä, miten ne rakentavat teoksen tematiikkaa ja luovat teoksen kontekstissa erilaisia merkityksiä. Vertailemalla modernistista aforistisen runon taitajaa ja nuoremman sukupolven postmodernistista proosarunoilijaa arkkitehtuurin merkitys runon eri piirteissä tulee selkeästi esiin. Hyödynnän tutkimuksessani myös semiotikkaa analysoidessani arkkitehtonisten elementtien symbolisia merkityksiä.

Tutkimuksestani selviää, että arkkitehtuuri on vahvasti läsnä sekä Susiluodon proosarunoissa että Rekolan aforistisessa lyriikassa. *Huoneiden kirjan* arkkitehtuuri on surrealistista ja satumaista ja se tukee etenkin elämän sattumanvaraisuuden teemaa. *Huoneiden kirjassa* talon läpi kulkeminen muodostuu allegoriaksi naiseksi kasvamisesta. Kiinalaisen ennustamisen klassikkoteos *I Ching*, joka toimii teoksen pohjana, lisää runojen arkkitehtuuriin uusia vivahteita. *I Chingin* heksagrammimerkkien muodostus vertautuu allegorisesti talonrakennusprosessiin, sillä merkit muodostetaan perustuksiin vertautuvista alimmaisista viivoista lähtien aina ylimpiin, kattoon rinnastuviin viivoihin päätyen.

Rekolan lyriikassa toistuvat tietyt arkkitehtoniset elementit – ikkuna, ovi ja portti – ja ne nousevat hänen tuotannossaan vahvasti filosofiselle tasolle. Portti ja ovi rakentavat Rekolalle tärkeää välitilan tematiikkaa. Ikkuna tuo runoihin ajallisen ulottuvuuden ja se toimiikin Rekolan lyriikassa aikamatkailun välineenä. Konkreettisia arkkitehtonisia elementtejä tärkeämmiksi nousee kuitenkin arkkitehtuurin tilallinen ulottuvuus, jossa runon minä on samanaikaisesti kokija ja subjekti. Arkkitehtuuri ilmentää yhtä Rekolan tuotannon tärkeintä ajatusta, käsitystä ajasta tilana. Arkkitehtuuri näkyy Rekolan runoissa myös konkreettisesti runojen asettelussa.

Usein arkkitehtuurin tilallinen ulottuvuus on unohdettu ja kirjallisuudentutkimuksessa on keskitytty kiteytyneisiin symbolisiin kuviin kuten taloon ja huoneeseen ihmisen minuuden kuvaajina. Huomioimalla arkkitehtuurin kompleksisen luonteen sekä konkreettisen rakennuselementtien yhdistelmänä että avaruudellisena tilana runoista voi nostaa esiin monia uusia näkökulmia.

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusongelma	1
1.2 Korpuksen esittely	1
1.3 Tutkimusmenetelmä ja keskeiset lähteet	2
2 Arkkitehtuuri kirjallisuuden perinteessä	4
3 Arkkitehtuuri tematiikan tasolla	6
3.1 Arkkitehtuuri Susiluodon tematiikan rakentajana	6
3.1.1 Talo allegorisena naiseuden kuvaajana	6
3.1.2 Absurdit huoneet elämän sattumanvaraisuuden kuvaajana	8
3.1.3 Portaat – tie toiseen maailmaan	9
3.2 Arkkitehtuuri Rekolan tematiikan rakentajana	9
3.2.1 Ajan ja olemassaolon kokemus tilallisessa ulottuvuudessa	9
3.2.2 Portti, ikkuna ja ovi: välitilan ja liikkeen kokemus	11
4 Arkkitehtuuri rakenteellisella tasolla	13
4.1 Arkkitehtuuri Susiluodon lyriikan rakenteessa	13
4.1.1 Sana-aines ja poeettiset keinot	13
4.1.2 I Ching tulkintakehyksenä	14
4.2 Arkkitehtuuri Rekolan lyriikan rakenteessa	15
4.2.1 Kuvasto ja rakenne	15
4.2.2 Tilallisen ulottuvuuden rakentuminen	16
5 Modernistista simplistisyyttä ja postmodernistista leikittelyä	18
6 Lopuksi	19
Lähteet	20
LIITTEET 1–5	

1 Johdanto

1.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksessani analysoin, kuinka arkkitehtuuri on läsnä Saira Susiluodon proosarunoteoksessa *Huoneiden kirja* (2003) ja Mirikka Rekolan runokokoelmassa *Virran molemmin puolin: Runot 1954–2004* (2009). Tutkin, kuinka arkkitehtuuri esiintyy ja rakentaa merkityksiä sekä temaattisella että rakenteellisella tasolla ja vertailen Susiluodon ja Rekolan tapaa käyttää arkkitehtuuria lyriikassaan. Aiheenvalintaani johtivat pitkäaikainen arkkitehtuuriharrastus ja henkilökohtainen kiinnostus lyriikkaan. Rajatun tutkimusaiheen muovaamiseksi muotoilin tutkimusongelmani kysymykseksi: Miten arkkitehtuuri on läsnä Saira Susiluodon *Huoneiden kirjassa* ja Mirikka Rekolan *Virran molemmin puolin* -kokoelmassa ja miten se toimii näissä teoksissa sekä temaattisella että rakenteellisella tasolla?

Arkkitehtuuri on kirjallisuudessa läsnä sekä topoksen että laajemmin tulkittavan teeman tasolla. Arkkitehtoniset elementit toimivat usein luonnon tavoin ihmisen sisimpien tunteiden vertauskuvana. Arkkitehtuuri on läsnä runoudessa pääasiallisesti kuvastossa: puhtaissa kuvissa, metaforissa ja symboleissa. Tutkimuksessani analysoin runojen kuvastoa, joka toimii tavallisesti lähtökohtana runon tulkinnallista merkitystä selvittäessä (Vainionpää 1974: 75). Kuvaston lisäksi tutkin arkkitehtuurin vaikutusta sekä yksittäisten runojen että runoteosten rakenteeseen. Arkkitehtuurin roolia kirjallisuudessa on tutkittu erittäin vähän verrattuna esimerkiksi luontoaiheisiin, vaikka se on yksi tärkeimmistä lyriikon työkaluista ihmisistä kuvataessa – on siis perusteltua eritellä, kuinka arkkitehtuuri toimii kahden suomalaisrunoilijan lyriikassa.

1.2 Korpuksen esittely

Saira Susiluodon proosarunokokoelma *Huoneiden kirja* synnyttää jo nimensäkin puolesta voimakkaita konnotaatioita arkkitehtuuriin. *Huoneiden kirjassa* tyttö matkaa halki “tuulenpuhkoman” (HK: 5) talon. Jokainen runo edustaa eri huonetta tai tilaa kuudenkymmenen neljän huoneen talossa. Tutkin kaikkia kuuttakymmentäneljää *Huoneiden kirjan* runoa.

Mirkka Rekola on tunnettu niukkasanaanaisista ja ilmaisultaan hyvin pelkistetyistä, jopa askeettisista runoistaan ja aforismeistaan (Landström 2008). Rekolan lyriikassa tärkeimpiä teemoja ovat ajankulku, sen hahmottaminen sekä hiljaisuus (Enwald 1997: 75, 128). Tutkimusprosessin alussa luin läpi koko Rekolan tuotannon ja ymmärsin, että arkkitehtuuri toimii hänen lyriikassaan monella eri tasolla. Lähiluvun kohteeksi valitsin tietoisesti ja systemaattisesti ne runot, joissa havaitsemani eri tasot ja piirteet tulevat esiin. Valitsemalla perusteellisemman tarkastelun kohteeksi eri tavoin arkkitehtuuria hyödyntäviä runoja pystyin erittelemään ja tutkimaan tarkemmin arkkitehtuurin vaikutusta runon eri piirteissä. Lähiluvun kohteeksi valitsin noin sata runoa. (Liite 2: taulukko 3.) Kiinnostavaa kontrastia tutkimukseen tuo Susiluodon proosarunomuodon vertaileminen Rekolan aforistisuuteen.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja keskeiset lähteet

Tutkimusmenetelminäni käytän semiotiikkaa ja uskriittistä lukutapaa, lähilukua. Semiotiikkaa eli merkkijärjestelmien tutkimista käytän apunani analysoidessani, mitä tarkkoja symbolisia merkityksiä teoksissa esiintyvillä arkkitehtonisilla elementeillä on etenkin teosten omassa kontekstissa, sekä Rekolan tapauksessa koko hänen tuotannossaan. Uskriittisen lukutavan avulla lähestyn runoja tekstilähtöisen tutkimussuuntauksen mukaisesti, jossa tutkimuksen painopiste on tekstin retoriikassa, poetiikassa ja metriikassa (Wellek & Warren 1969: 167, 170). Kirjallisuudentutkimukseen perehtyessäni olen hyödyntänyt muun muassa teoksia *Johdatus kirjallisuustieteeseen* (1986) sekä *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* (2008).

Keskeisin yksittäinen lähde teos on ranskalaisen filosofin Gaston Bachelardin vuonna 1957 kirjoittama *Tilan poetiikka* (2003). Bachelard tutkii teoksessaan arkkitehtuurin ja tilojen merkitystä kirjallisuudessa ja erityisesti lyriikassa fenomenologisen tutkimusotteen näkökulmasta.

Arkkitehtuuriprofessori Kaj Nymanin kirjoittamat *Talojen kieli* (1998) ja *Arkkitehtuurin kadotettu kieli* (2008) keskittyvät pääosin itse arkkitehtuurin kielelliseen luonteeseen mutta sivuavat myös arkkitehtuurin merkitystä taiteessa ja kirjallisuudessa. Nyman kirjoittaa arkkitehtuurin merkityksestä ihmisille ja siitä, millaisia viestejä arkkitehtuuri olemuksellaan kommunikoi.

Rekolan tuotantoa tutkiessani tärkein lähde teos on Liisa Enwaldin väitöskirja *Kaiken liikkeessä lepo: Monihahmotteisuus Mirkka Rekolan runoudessa* (1997). Susiluodon lyriikkaa ei ole vielä ehditty tutkia perusteellisesti, joten *Huoneiden kirjaan* tutustuessani hyödynnän pääasiassa kritiikkejä. Lisäksi kävin kirjeenvaihtoa sähköpostitse Saira Susiluodon kanssa kesällä 2009 kirjoitettuani tutkielman ensimmäisen version (Liite 3). Vaikka tutkimukseni analyysi on täysin itsenäinen, minulla on tilaisuus vertailla omia tutkimustuloksiani runoilijan omiin käsityksiin. En ole muuttanut omia tulkintojani, mutta kiinnostavissa kohdissa olen viitannut Susiluodon omiin mietteisiin vertailun vuoksi.

2 Arkkitehtuuri kirjallisuuden perinteessä

Kirjallisuudessa ja erityisesti runoudessa usein esiintyvistä objekteista, tilanteista tai asioista on tullut aikojen saatossa vakiintuneita symboleja (Palmgren 1986: 126). Tärkeimpiin lukeutuvat talo ja huone. Arkkitehtuuri on omiaan ilmaisemaan komplekseja ja vaikeita ihmiselämän piirteitä, sillä siinä “ihmisen ja fyysisen maailman suhde tulee representoiduksi” (Nyman 2008: 39). Talo symboloi perinteisesti ihmisen omaa minuutta (Biedermann 1993: 366). Se rakennetaan perustuksista lähtien ja se pitää sisällään useita huoneita, esineitä ja nurkkia, aivan kuten meistä jokaisella on omat salaisuutensa ja eri luonteenpiirteensä. Tilan poetiikkaa tutkiva filosofi Gaston Bachelard tiivistää talon samalla sekä monimerkityksellisen että yksinkertaisen, vakiintuneen symboliarvon toteamalla, että “talo on olento joka tarjoaa yhtäaikaan joukon hajanaisia kuvia ja kuvien kokonaisuuden” (Bachelard 2003: 74). Yksi syy talon suosioon ihmisen symbolina ja sen runsaaseen esiintymiseen kirjallisuudessa on yksinkertaisesti se, että talo on “meidän maailmankolkamme” ja “ensimmäinen kaikkeutemme” (Bachelard 2003: 75).

Useimmiten talo edustaa turvaa tai pysyvyyttä: “Talo kokoaa itseensä kuvia, jotka antavat ihmiselle joko todisteita pysyvyydestä tai harhakuvan siitä” (Bachelard 2003: 98). Myös Nymanin mukaan (2008: 15) arkkitehtuuri on luonnollinen keino kertoa “pysyvistä arvoista”. Turvallisuutta ja rakkautta hehkuva symbolinen talo voi kuitenkin pitää sisällään lahoja rakenteita tai salakäytäviä, jotka ilmaisevat, että jotain on pahasti vialla. Rakennustaiteen tekniset kompleksisuudet rinnastuvat ymmärrettävästi ihmisen monimutkaiseen olemukseen ja jopa käsittämättömyyteen. Se, mitä talossa tapahtuu, rinnastetaan siihen mitä ihmisessä itsessään tapahtuu (Biedermann 1993: 367).

Bachelardin mukaan voidaan puhua *talon lukemisesta* tai *huoneen lukemisesta*, sillä “huone ja talo ovat psykologisia diagrammeja jotka ohjaavat kirjailijoita ja runoilijoita kotoisuuden analyysissä” (Bachelard 2003: 133). Taloa ja huonetta onkin pidetty usein nimenomaan representaatioina ihmisen psykologiasta. Arkkitehtuuri on “tiedostamattoman kokemuksen kieli” (Nyman 2008: 313).

Vaikka talo, huone sekä jotkin muut arkkitehtoniset elementit kuten ikkunat ja ovet ovat kansainvälisellä tasolla asti vakiintuneet perinteisiksi symboleiksi ja metaforiksi, voi kirjailija

luoda niille joko täysin uusia merkityksiä tai antaa niille uuden vivahteen. Rekola esimerkiksi liittää ovet ja portit idän filosofioihin. Susiluoto puolestaan lisää arkkitehtuurin perinteiseen pysyvyyden symboliikkaan ivalliseltakin tuntuvia sävyjä, kun vesi valtaa *Huoneiden kirjan* talon (HK: 33, 37).

Symbolisella tasolla toimiva objekti voi kätkeä sisäänsä monia merkityksiä, joista lukija valitsee parhaiten kontekstiin sopivan: “Huomioimme symbolina esiintyvän kohteen potentiaaliset symbolimerkitykset ja katsomme, mitkä näistä merkityksistä sopivat teoksen muihin yksityiskohtiin” (Elovaara 1992: 101). Runoilija voi lisätä talon perinteiseen symboliarvoon uusia merkityksiä toistamalla sitä tietyssä kontekstissa tavalla, joka herättää lukijan mielenkiinnon (KTPK 2008: 274).

3 Arkkitehtuuri tematiikan tasolla

3.1 Arkkitehtuuri Susiluodon tematiikan rakentajana

3.1.1 Talo allegorisena naiseuden kuvaajana

Pääteemaksi *Huoneiden kirjasta* voi nostaa naiseuden, feminiinisyyden sekä naiseksi kasvamisen ja kehittymisen. Nyman (2008: 103) tuo esiin kiinnostavan, arkkitehtuurin matriarkaalisuutta korostavan näkökulman Mumfordin tutkimuksesta vuodelta 1961: “Talo ja kylä, kumpikin ovat naista, sanoo Mumford: egyptiläisissä hieroglyfeissä ‘talo’, ‘kaupunki’ ja ‘äiti’ muistuttavat toisiaan. Ja alkukantaiset talot, huoneet ja haudat olivat naisellisen pyöreitä.” Voidaan siis tulkita, että arkkitehtuurilla on jo lähtökohtaisesti naiseudesta viestivä olemus. Susiluoto itsekin mainitsee talon feminiinisen symboliarvon (Liite 3). Tila kantaa sisässään käsityksiä sukupuoli-identiteeteistä (Saarikangas 2006: 86). Matka läpi *Huoneiden kirjan* talon muodostuu allegoriaksi naiseksi kasvamisesta syntymästä aina kuolemaan saakka. Esimerkiksi suhdetta mieheen kuvataan arkkitehtuurin avulla:

Nainen sanoi: hänen hiustensa silkki, hehkuva kulta. - - .
Toisina öinä mies kävi. Hän ei mahtunut taloon, joutui
kumartumaan kattoparrujen alla. Hiuksia takertui hirren halkinaiseen
suhun, poimin ne, kun hän oli sulkenut oven takanaan. Ovi piti paiskata
voimalla, muutoin se jäi lonksumaan tuuleen, eksymään huoneen ja
taivaan väliä. (HK: 10)

Katkelmassa arkkitehtuuri toimii traditionaaliseen tapaan ihmisen minuuden symbolina ja kuvastaa kahden ihmisen elämän yhteensovittamisen vaikeutta; mies “ei mahtunut taloon”.

Useat teoksen huoneet liittyvät erityisesti naisille tarkoitettuihin tai perinteisesti naisiin yhdistettäviin tiloihin, kuten synnytyssaliin, naistenhuoneeseen ja keittiöön. Arkkitehtuurin kautta ilmenevä naiseuden teema toistuu myös muussa runon kuva-aineksessa; toistuvia elementtejä *Huoneiden kirjassa* ovat esimerkiksi ompelu, hoivaaminen ja lapset.

“Feminiiniseksi mielletty kuvasto” (Kantokorpi 2003) tukee *Huoneiden kirjan* tematiikkaa.

Surrealistiselta vaikuttavassa talossa ilkkuvat kaksostytöt ovat kadonneet seiniin ja kaivertaneet taloihin käytäviä (HK: 8). Kautta teoksen ilkeyksiä huutavat tyttöt muodostuvat jonkinlaisiksi naisen pahuuden ja elämän vaikeuksien ruumiillistumiksi. Tyttöjä voi pitää jopa esimerkkinä siitä, mihin rakkaudettomuus voi ihmisessä johtaa (Anteroinen 2003). He

vaanivat talon perustuksissa asti ja tekevät siitä yhä sekavamman ja hajanaisemman.

Itseluottamuksen puute, liika alistuvaisuus sekä muut negatiiviset tunteet tai kokemukset nakertavat naiseutta ja feminiinisyttä samalla tavalla kuin kaksoset riivaavat taloa:

Välkkyvän peilin takana kiljuvat kaksostytöt, he katosivat seinien sisään aikaa sitten. Heillä oli letit, punaiset pampulat, paha mieli, alusta asti rautalangoin ja henkarein väännelty. He kaiversivat talon täyteen käytäviä, koversivat paperiset seinät kummilusikoilla. - - .
Jos et löydä meitä, et nuku yhtäkään yötä. Siihen saakka vaellat talossa, eksyksissä jokaisen muiston kanssa - - . (HK: 8)

Talon kompleksisuus rinnastuu naiseuden kokemukseen. Talo koostuu selkeästi erilaisista tiloista, mutta ne ovat absurdissa ja mahdottomassakin suhteessa toisiinsa. Huoneet ja kerrokset saattavat olla pihalla, toistensa sisällä tai ne saattavat kellua (HK: 23, 59, 73).

Naiseksi kasvaminen on biologisella tasolla samankaltainen prosessi kaikilla naisilla – silti se on henkisesti ja psykologisesti niin mullistava kokemus, ettei sitä pysty selkeästi jäsentämään. Jos perinteisen tulkinnan mukaan jokainen talon huone edustaa ihmisen tiettyä piirrettä, kokemusta, tunnetta tai muistoa, naiseuden talo on niin monimutkainen rakennus, etteivät mitkään huoneet ole selkeässä suhteessa toisiinsa.

Huoneiden kirjassa on läsnä myös naiseksi kasvaminen laajemmalla, nimittäin sukupolvien tasolla. On kyse siitä, miten naisista on tullut aikojen saatossa naisia:

Nainen rasvaa vanhat kädet: elämä on raskas uni, heräämällä kuihdutettu, sormet paperinhaperot. En kiivennyt maailman katolle, nojannut sen tuulista kaidetta vasten, tuntenut kuinka jokin sisällä antaa myöten. Vihaiset ja rohkeat tyttäret, heillä on sormet terästä, värttinänteriä lujempaa. (HK: 24)

Vanha nainen on katkera ja surumielinen, sillä elämää ei tullut elettyä niin kuin olisi pitänyt. Ehkä “maailman katolle” kiipeämisen estivät oma vaatimattomuus tai velvollisuudet vaimona ja äitinä. Uuden sukupolven tytöt sen sijaan ovat vahvoja ja rohkeita; he ovat irtautuneet kahleista ja uskaltavat nojata maailman katon kaidetta vasten, he uskaltavat elää kunnolla.

Tila auttaa tuomaan naiseksi kasvamisen vuosisatoja kestäväan ja sukupolvesta toiseen jatkuvaan prosessiin ajallisen ulottuvuuden. Arkkitehtuurin kieli kuuluukin esivanhempiemme mentaalisen perimään (Nyman 1998: 11). Esimerkiksi saunan pitkä historia liittyy naiseksi kasvamiseen:

- - Lauteiden lämmössä, saunan hämärässä,
 sankojen pelti välähti silmään vain harvoin. Sen valossa vartalo piirtyi
 vuosiviivoin ikkunalasin muistiin. Lasi huurustui sisältä, niin paljon
 toiveita ja lämpöä, ulkoa se jäättyi, jää kynsi ikkunaan lumimuratin.
 Äiti sanoi: ei, ei ole yksityistä kärsimystä, onnea joka ei ole jaettavissa. (HK: 15)

Saunaan kulminoituvat konnotaatiot alastomuudesta eli paljaana olemisesta. Saunan lauteilla on synnytetty ja pesty morsiamia häiden aattona. Naisten historiaa saunassa korostavat etenkin ikkunalasin muistiin “vuosiviivoin” piirtyvä vartalo sekä äidin antamat neuvot. Äidin saunan hämärässä jakamat neuvot kertovat myös vahvasta yhteishengestä ja kollektiivisuudesta; ei ole olemassakaan “onnea joka ei ole jaettavissa”. *Huoneiden kirjan* tiloissa “nykyisyys sisältää kaiken menneen, kuten babushka-nuken sisältä löytyy aina pienempi nukke” (Jääskeläinen 2003).

3.1.2 Absurdit huoneet elämän sattumanvaraisuuden kuvaajana

Talon absurdius sekä huoneiden epäselkeä jäsennys rakentavat myös elämän sattumanvaraisuuden teemaa. *Huoneiden kirjan* talolla on omat kerroksensa ja huoneensa, mutta silti sitä on mahdoton kuvitella koherenttina, tavanomaisena julkisivujen kapaloimana rakennuksena; “kaikki huoneet eivät mahdu saman katon alle” (Toivio 2004). Kaikista omituisuuksista huolimatta rakennus muodostaa kokonaisuuden – samalla tavalla elämäkin koostuu satunnaisista elementeistä, mutta se on silti yhtenäinen aikajana.

Satunnaisuus kytkeytyy olennaisesti myös elämän ohimenevyyden teemaan. Tätä tukevat etenkin tilat, joiden käyttötarkoitus on vaihtunut tai joissa menneet ajat ovat erityisellä tavalla läsnä, kuten “varastohuone, jossa asui mies joka viimeksi korjasi taloa” (HK: 9) ja “portaikko veljen ja siskon huoneesta vanhaan perunakellariin, nykyinen hillokellari” (HK: 27).

Susiluoto leikittelee perinteisillä vastakkaisuuksilla kuten ulkopuoli–sisäpuoli- ja ylös–alas-dimensioilla sattumanvaraisuuden teemaa rakentaessaan. Näiden ulottuvuuksien sekoittaminen hämmentää lukijaa ja luo kuvan hullunkurisesta talosta: harvoin astutaan huoneeseen, jossa “simpukat kohisevat katonrajassa” (HK: 33) tai jonka sisällä on hiekkalaatikko (HK: 28). Tilallisilla vastapareilla leikittely on voimakas tehokeino talon kuvailussa siksi, että tilan eri ulottuvuuksien (ylös–alas, oikea–vasen, eteen–taakse) taju on synnynnäistä (Nyman 2008: 135). Susiluoto itse (Liite 3) mainitsee runouden “taolaisen”

luonteen; runojen lähtökohtana kun ovat usein rakenteelliset vastakkaisuudet ja niiden yhteensulautumat.

3.1.3 Portaat – tie toiseen maailmaan

Surrealistisen vaikutelman rakentamisen lisäksi tilallisilla vastapareilla leikkittely vie lukijan kahden maailman rajamailla olemisen teemaan. Etenkin ylös- ja alaspäin venyvillä portaita voi nähdä olevan vahvoja symbolisia merkityksiä. Teoksessa seikkaileva tyttö nousee kerros kerrokselta ylemmäs aina talon korkeimpaan huoneeseen saakka. Portaita nouseminen on vertauskuva nousemisesta “lähempänä taivasta olevalle tasolle” (Biedermann 1993: 280).

Tämä on se temppeli jossa rukoillaan todella. Jossa tosiasiat otetaan sellaisina kuin emme niitä näe, portaina torniin, sieltä maisema vasta avautuu. Kun palaa tornista, miten jalanjäljet voisivat olla samat? Ja vaikka tie kulkee suoraan alas, se mikä on todella suoraa, ei ole viivoiin selitettävissä. (HK: 35)

Maisema avautuu vasta tornista, talon korkeimmasta kohdasta. Havainnon voi tulkita niin, että vasta päästyään talonsa huipulle – kiivettyään kaikki elämän kerrokset läpi ja selvittyään kaikista pelottavista käytävistä – ihminen voi todella nähdä ympäröivän maailman ja jäsentää oman minuutensa suhteessa ulkomaailmaan. Todella suora “ei ole viivoiin selitettävissä”: elämän kulku pohjakerroksista kattotorniin voi vaikuttaa yksinkertaiselta matkalta, mutta onkin todellisuudessa kaikkea muuta. Tornista palatessa jalanjäljetkään eivät voi olla samat, sillä eletty elämä jättää aina jälkensä ihmiseen. Klassisen fallisen merkitysarvonsa lisäksi torni voi myös symboloida erakoitunutta naista (Ferber 2007: 219). Voidaan siis tulkita, että ihmisen, erityisesti naisen, on mahdollista saavuttaa ymmärrys omasta minuudestaan ja ympäröivästä maailmasta vain täydessä yksinäisyydessä.

3.2 Arkkitehtuuri Rekolan tematiikan rakentajana

3.2.1 Ajan ja olemassaolon kokemus tilallisessa ulottuvuudessa

Rekolan runotuotannossa keskeisimpiä teemoja ovat aika, elämänkulku ja ihmisenä kasvaminen. Arkkitehtuuri on läsnä Rekolan lyriikassa sekä hyvin konkreettisella että abstraktilla tasolla – selkeiden arkkitehtonisten rakenteiden lisäksi arkkitehtuuri on läsnä laajemmalla tasolla tilallisena kokemuksena:

On aina häipyminen
edessäni.
Saan ääriviivat
koska tilaa teen.
(*Lävitse*, VMP: 68)

Koko Rekolan tuotannossa ei ole kuin muutamia yksittäisiä runoja, joissa on pelkkää konkreettista arkkitehtuuria. Runoja, joissa on pelkkä tilallinen ulottuvuus tai konkreettista arkkitehtuuria yhdistettynä tilalliseen ulottuvuuteen on puolestaan runsaasti jokaisessa teoksessa (Liite 2: taulukko 3). Tila ilmaisee abstrakteja tai käsittämättömiä asioita: Rekola puhuu autiudesta “Jumalan tilana” ja nimittää hiljaisuutta “avoimuuden tilaksi” (Rekola 2000: 132, 163). Arkkitehtuurin avulla voidaan konkretisoida abstraktia, sillä arkkitehtuuri on “tapa ottaa maailma haltuun” (Nyman 1998: 31). Rekolalle selittämättömän laaja avaruus merkitsee vapautta: hänen runoutensa maisema “ulottuu makrokosmokseen ja mikrokosmokseen, rajoja ei ole” (Pennanen 1972: 224). (Liite 5: runot 1 ja 2.)

Aika tilana edustaa tapaa käsitellä olemisen problematiikkaa; kolmiulotteisen kokemuksen avulla voi jäsentää aikaa ja sen kulumista (Liite 5: runo 3). Tilan tehtävä on varastoida “tiivistynyttä aikaa tuhansiin hunajakakennoihinsa” (Bachelard 2003: 83). Rekola puhuu itse (Sammalkorpi 2008) siitä, kuinka “rajakohta, jossa siirrytään tavallisen ajan ja paikan kategorioista johonkin ulommas” on läsnä *vuosi paikkana* -kokemuksessa. Tässä rajakohdassa vuodenajat ja muistot kohtaavat nykyisen ja tulevan; poissaolo ja läsnäolo sulautuvat yhteen.

Aikaan liittyy myös toinen tilassa kytevä teema: jatkuvassa liikkeessä oleminen, muuttuminen ja matkaaminen. Rekolan lyriikassa liike on merkitysten välillä liukumista, eräänlaisessa välitilassa matkaamista (Enwald 1997: 179). Kiinteät arkkitehtoniset rakennelmat tuovat mielenkiintoista kontrastia loppumattoman liikkeen ääreen. Paradoksaalisesti juuri arkkitehtuuri avaruudellisella olemuksellaan mahdollistaa liikkeen, sillä tilallinen ulottuvuus on liikkeen ehto. Talo antaa ihmiselle “kiinteän paikan kosmoksen kokonaisuudessa” (Biedermann 1993: 366). (Liite 5: runo 4.)

Samoin kuin Susiluodolla, Rekolan runoissa toistuu ajatus kahden maailman, vastakohdan, ääripään tai olotilan välisessä rajamaastossa olemisesta. Enwald (1997: 89) kutsuu *kahden maailmaa* Rekolan lyriikan perustilaksi. “Ei missään” oleminen on ainoa paikka, missä on autuutta; samoin Susiluodolla vain tornin ylhäisessä yksinäisyydessä ihminen voi saavuttaa ymmärryksen. Välitila rikkoo dualiteetin tiukat rajat – elämä itsessään on rajaamatonta

välissäoloa (Enwald 1997: 143, 153–155). Rekolalle avaruus on vapauttava, lapsuuden avoimuudesta muistuttava kokemus, joka auttaa irtautumaan kategorioista ja ahdistavasta dikotomisesta ajattelutavasta (Rekola 2000: 126, 128; Sammalkorpi 2008):

Minä valvon,
                   minun on valvottava
 sitä joka valvoo minua.
Se on avoin kaikkialle.
Niin on oltava sen joka kulkee.
 Katoaa portista. Kukaan ei tunne.
 (VMP: 327, alleviivaus oma)

3.2.2 Portti, ikkuna ja ovi: välitilan ja liikkeen kokemus

Vahvan tilallisen ulottuvuuden lisäksi Rekolan runoissa toistuvat tietyt konkreettiset arkkitehtoniset rakenteet, kuten yhdeksän porttia:

                  Niin avoin portti tänne
 että siinä ei ketään.
 Minä muistan yhdeksän porttia
                   vanhassa puistossa,
 vanhalla hautausmaalla vartija kiersi
 sulkemassa niitä.
 (VMP: 338)

Yhdeksän portin takana on konkreettisesti Hietaniemen hautausmaa: vartijan kerrottua, että Hietaniemen hautausmaalla on yhdeksän porttia, Rekola muisti buddhistien nimittävän ihmistä “yhdeksän portin kaupungiksi” (Rekola 2000: 110). Portti-ajattelu liittyy Rekolalle “aina tutumpiin” (Rekola 2000: 99) itäisen filosofian ajattelutapoihin. Portit ovat idässä symboleita ihmisruumiin yhdeksästä aukosta ja muistuttavat ihmisen maallisuudesta ja epätäydellisyydestä täyden ja kokonaisen Jumalan edessä. Ne myös representoivat ihmisen syvintä olemusta – ihmisruumiin “portit” antavat mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa ulkomaailman kanssa, mutta muistuttavat samalla siitä, että mielen ja havaitun maailman välillä on aina jokin este.

Portit ovat tällä rajalla: niiden kautta siirrytään paikasta toiseen, mutta portti itse ei kuulu kumpaankaan. Portti symboloi “sisään pääsyä, mutta myös sen taakse kätkeytyvää tilaa, sen salaisuuksia ja mahtia” (Biedermann 1993: 280). Yksi tärkeimmistä Rekolan runouden teemoista on matka kohti kaltaisuutta – tilaa, jossa dualismit ja tiukat rajat ovat utuisia. Tätä tilaa voi pitää myös rakkautena (Enwald 1994: 27). Rakkauden myötä kokemus tilasta

laajenee ja rajat hälvenevät. Portin kuvan voi myös purkaa kaksoisnegaatioksi, jossa portti on *tyhjän tyhjä* ja jossa “portista kulkemalla portti poistuu” (Huotarinen 2007: 38). Toisaalta kaksoisnegaatio luo runoihin myös symmetriaa: portissa on kuitenkin aina sen ja tyhjän raja. (Enwald 1997: 149, 156.)

Myös ikkunat ja ovet toistuvat tuotannossa usein. Ikkuna toistuu kvantitatiivisesti tarkasteltuna eniten, 59 kertaa (Liite 2: taulukko 2). Ikkuna lukeutuu oven ja portin tavoin kirjallisuuden klassisiin symboleihin, ja symboloi esimerkiksi avautumista yliluonnolliselle valolle (Biedermann 1993: 84). Rekolan lyriikassa ikkuna on ajallisten ulottuvuuksien ja elämänvaiheiden tarkkailun välikappale:

- - [K]ävelin sieltä lapsuuteni
ikkunan ääreen, ei aika vaan paikka venähti pitkäksi,
silmäni seurasivat jäänreunaa, ikkunan korkeita puita.
(VMP: 471)

“Lapsuuden ikkunasta” runon minä voi tarkastella menneitä ja palata ajassa taaksepäin.

Runossa on läsnä kokemus eri hetkistä, jotka tilassa voivatkin olla yhtä aikaa tosia – runon minä kävelee “lapsuuden ikkunan ääreen”, jossa eri ikäkausien rajat hälvenevät ja sulautuvat yhteen. Talo pitää “liikkumattoman lapsuuden” sisässään (Bachelard 2003: 81).

Esseessään Rekola kirjoittaa “maamerkeistä”, jotka esiintyvät hänen jatkuvassa liikkeessä heiluvissa runoissaan (Rekola 1991: 212). Usein juuri arkkitehtoniset rakenteet ovat niitä maamerkkejä, jotka kytkevät eletyt hetket konkreettiseen maailmaan. Rekolan lyriikassa mieli ja ajatukset ovat aina liikkeessä, mutta arkkitehtoninen kuvasto ankkuroi runojen huojuvat kuvat paikoilleen. Samalla kun tilassa oleminen ja jopa *tilaksi tuleminen* rakentavat rajatilan tematiikkaa, arkkitehtonisia elementtejä voi tarkkailla imagistisen tarkkoina kuvina, jotka liittävät runot arkitodellisuuteen.

4 Arkkitehtuuri rakenteellisella tasolla

4.1 Arkkitehtuuri Susiluodon lyriikan rakenteessa

4.1.1 Sana-aines ja poeettiset keinot

Susiluodon runoteos nojaa sekä nimensä että rakenteensa puolesta arkkitehtuuriin tukipilareihin. Runot on nimetty tietyn huoneen tai rakenteen mukaan: “askarteluhuone”, “kylpyhuoneen kreikkalaiset kaakelit” ja “tornikappelin aukinainen kattoterassi, entinen synnytyssali” ovat kaikki esimerkkejä runojen arkkitehtuurista ammentavista nimistä (HK: 10, 25, 35). Monissa runoissa ei ole nimen lisäksi lainkaan suoraa mainintaa arkkitehtonisista elementeistä. Arkkitehtuuri muodostaakin *Huoneiden kirjan* tukirangan, se toimii teoksen komposition tasolla. “Taloon ja huoneisiin liittyvä sanasto toimii eräänlaisina kehyksinä niille teemoille, joita huoneissa käsitellään” (Walldén 2008: 79).

Surrealistinen arkkitehtuuri rakentuu runoissa sana-aineuksen avulla. Jo Aristoteles toteaa *Runousopissaan*, että tavallisesta poikkeavia ja omituisia sanoja, metaforia tai muita harvinaisuuksia käyttämällä voidaan luoda arvoituksellisuuden ja salaperäisyyden vaikutelma (Aristoteles 1998: 59). Perinteisten makuukammarien tai pihamökkien sijaan *Huoneiden kirjassa* kohdataan muun muassa “huone kalojen merkeissä” (HK: 45) sekä “jaavalainen varjonukketeatteri imuroidussa huoneessa” (HK: 54). Epätavalliset nimet luovat teokseen leikillisiä ja ironisia sävyjä, joista Susiluoto itsekin kirjoittaa (Liite 3).

Sana-aineuksen toisto, joka usein liittyy juuri arkkitehtonisten rakenteiden toistoon, rakentaa koheesiota ja luo teoksen kattavia semanttisia verkostoja (Walldén 2008: 51). Runojen sana-aineuksessa on useita osa–kokonaisuus-suhteita eli meronymioita¹, joissa arkkitehtuurilla on merkittävä rooli. Systemaattinen meronymioiden toisto luo teokselle yhtenäisen skemaattisen rungon. Joskus, kuten runossa *Odotushuone*, arkkitehtuuriin liittyvien meronymioiden osat ovat vaihtaneet paikkaa (Walldén 2008: 78):

¹ *Meronymia*, joskus myös *partonymia*, on kielitieteellinen semioottinen käsite, joka viittaa osa–kokonaisuus-suhteeseen. *Meronymit* ovat suuremman kokonaisuuden eli *holonyymien* osia. *Metonymialla* puolestaan viitataan siihen, kun kahdesta lähekkäisestä tarkoitteesta toinen korvaa toisen kielikuvassa. Metonymia on laajempi käsite, joka korostaa enemmän kielen kuvallisia ominaisuuksia. Käytän tutkielmassani kirjallisuustieteessä harvinaisempaa meronymia-käsitettä, sillä Susiluodon teoksen kontekstissa meronymia on osuvampi käsite sen reaali maailman tarkoitteisiin viittaavan luonteensa vuoksi. Walldén käyttää tutkimuksessaan nimenomaan meronymia-käsitettä.

Nainen istui huoneessa, ompeli seinät ympäri. Hän sanoi: aikani kuluksi ompelin lattian katoksi, ikkunat oviksi, tuulta syleilevän oven lentämään kuin matto. (HK: 12, alleviivaukset Walldénin)

Osien vaihto pirstoo lukijan odotushorizontin. Epätavallisuudestaan huolimatta kyseessä oleva tehokeino ei hämmennä lukijaa liikaa, sillä meronymien erikoinen järjestäytyminen vertautuu talon prototyyppiin ja perinteisen talon malliin, jonka kaikki tuntevat. (Walldén 2008: 78–79.) Koska meronymioilla leikittely sitoo kummajaismaisen talon arkisempaan talokuvastoon, lukija voi tulkita runoa vertailun perspektiivistä.

Proosarunot häilyvät proosan ja lyriikan rajamailla. Niissä ei hyödynnetä säkeen tason poeettisia keinoja, mikä korostaa virkkeen tai kappaleen tapaisen yksikön merkitystä (Haasjoki 2007: 101). Susiluodon runot ovatkin proosarunomuodon vuoksi kuin tiiliä naiseuden talossa. Ne ovat kaikki muodollisesti samankaltaisia ja rakentavat yhdessä teoksen seinät. Silti jokaista leimaa erityinen “omaleimaisuus” (Ahokas 2003), joka saattaisi säkeellisen runomuodon myötä korostua liikaa.

4.1.2 *I Ching* tulkintakehyksenä

Huoneiden kirja rakentuu kiinalaisen filosofian ja ennustamisen klassikkoteoksen *I Chingin* (“muutosten kirja”) varaan (Walldén 2008: 5; Liite 3). Pääasiassa *I Ching* rakentaa surrealistisen arkkitehtuurin kanssa sattumanvaraisuuden teemaa. *Huoneiden kirjan* 64 runolla on jokaisella oma heksagrammikuvionsa, joka määräytyy kolikonheittojen mukaan (HK: 5–6). Lukija voi siis halutessaan lukea runot sattumanvaraisesti kolikonheittojen määräämässä järjestyksessä.

Huoneiden kirjaa on kutsuttu mielen “asuntoesittelyksi” (Anteroinen 2003).

Heksagrammitaulukko toimii tässä esittelyssä kuin pohjapiirros. Jokaisella heksagrammilla on oma selityksensä ja numeronsa, ja kun selitykset liittää runojen vastaaviin numeroihin, syntyy runojen sisältöä tukevia tulkintamahdollisuuksia – aivan kuten pohjapiirroksen merkityt eri tilojen nimikkeet kertovat heti, mikä kunkin tilan funktio on. Monet selityksistä liittyvät arkkitehtoniseen kuvastoon, tilaan tai talonrakennusprosessiin. (Liite 1: taulukko 1, tummennetut ruudut.) 54. runoon *Sinisen makuuhuoneen parveke* liitettävä selitys on “paikkansa täyttäminen” (Markert 1990: 242; Liite 1: taulukko 1):

Tytöt lipuvat seinien läpi, puun halki parvekkeelle, jossa tyttö seisoo. - - .
Millä ei ole materiaa tulee näkyväksi, meri nauraa parvekkeelle vaahtoisin
huulin, ja sanat särkyvät kuin savulasiastiat, ja parveke on kieleke talossa,
se oli joskus luja kallio. (HK: 69)

Tytöt täyttävät talon tiloja lipumalla sen rakenteiden läpi. Parveke on talon uloke, joka on samalla sekä talon sisässä että talon ulkopuolella; se täyttää rajatilan talon ja ulkomaailman välillä. Parvekkeella paikan kokemus täyttyy, sillä siinä ulko- ja sisäpuolen dynamiikka sulautuu yhteen: “Millä ei ole materiaa tulee näkyväksi.”

60. runoon *Ikkuna osittain veden alla* liitetty selitys on “rajoitukset” (Markert 1990: 260; Liite 1: taulukko 1). Veden valtaaman tilan ahtauden vaikutelma vahvistuu heksagrammin selityksen avulla. Rajoitus laajenee tarkoittamaan muutakin kuin fyysisen tilan rajoitteita, se merkitsee runon kontekstissa myös määritelmien ja sääntöjen rajoittuneisuutta: “Jos tosi on kaunis, jos kaunis totta” (HK: 77).

Heksagrammimerkin muodostus alimmaisista viivoista ylimpiin vertautuu talonrakennusprosessiin, joka aloitetaan perustusten valamisesta ja päätetään harjannostajaisiin. *I Chingin* arkkitehtuuriin liittyvät selitykset sävyttävät runojen arkkitehtuuria ja lisäävät siihen relevantteja merkityksiä, vaikka *Huoneiden kirjaa* voi lukea ilman *I Chingin* tuntemusta.

4.2 Arkkitehtuuri Rekolan lyriikan rakenteessa

4.2.1 Kuvasto ja rakenne

Toisin kuin *Huoneiden kirjassa*, jonka runoista vain yksi on nimetön, ovat lähestulkoon kaikki Rekolan runot nimettömiä. Runoa määrittävä nimi ei ole luomassa lukijalle alustavia mielikuvia ennen runon lukemista, joten lukijan odotushorisontti pysyy avarampana. Arkkitehtuuri ei toimi rakenteellisena tukirunkona runojen nimissä kuten *Huoneiden kirjassa*, vaan Rekolan lyriikan avaruus rakentuu jo nimettömyyden avulla.

Rekolan teoksissa toistuvat arkkitehtoniset elementit muodostavat verkon, joka tukee tuotannon yleisiä teemoja. Rekola luo esimerkiksi ovelle ja portille uusia merkitysvivahteita klassisten symboliarvojen rinnalle; hän liittää ne idän filosofioihin ja rakentaa niillä välitilan

tematiikkaa. Kontekstisidonnaisuus on oleellinen osa symbolin merkitysarvoa määriteltäessä (Elovaara 1992: 124); Rekolan symbolit saavat kontekstissaan itämaisii vivahteita.

Toisin kuin Susiluodolla, arkkitehtuuri ja tilallisuus näkyvät myös säkeen tasolla. Säkeiden asettelulla voi luoda tilassa tapahtuvan liikkeen vaikutelman, mikä proosarunossa ei ole mahdollista:

Sääsketkin ovat ilmaa
 osittain
 ja tuulen armoilla lokkiparvet
 sekoittuvat
 minä itse editseni
 välitseni kuljen
 sisään ulos - -.
 (*Auki*, VMP: 65)

Heilahtelua runoon tuovat säkeet “minä itse editseni / välitseni kuljen” saavat vahvistusta asettelusta: toinen, neljäs ja seitsemäs säe ovat sisennettyjä ja korostavat runon minän liikehdintää. Säkeenylitykset ja “graafisen muodon liikkuvuus” rakentavatkin tilan ja liikkeen vuoropuhelua (Enwald 1997: 103, 140).

4.2.2 Tilallisen ulottuvuuden rakentuminen

Rekolalla runon minä on usein vahvasti läsnä tilassa, jossa olemassaolo ja aistiminen tulevat tosiksi:

- - [J]a minä olen niin ruumiillinen
 kuin vain tässä tilassa voi olla.
 (VMP: 163)

Tilan hahmottaminen luonnistuu toisaalta vahvan runon minän läsnäolon kautta, toisaalta subjektittomuuden mahdollistaman avaruuden ja monitulkintaisuuden kautta. Runoissaan Rekola pohtii subjektiivisen ja objektiivisen todellisuuden suhdetta (Herkman 2002). Tilalla ei ole merkitystä ilman sitä kokevaa subjektia (Tarasti 1996: 254), on kyse “minän ja maailman välisestä rajasta” (Saarikangas 2006: 31). Runon kokija-subjekti tuo esille päättymättömän maailman kaipauksen – tilassa on mahdollista olla yhtäaikaan kokija ja kokemuksen kohde, se mahdollistaa “ei-vielä-täyttymisen” (Enwald 1997: 89). Minän lisäksi runoissa on läsnä hyvin usein myös sinä (Liite 5: runot 5, 6 ja 7). Rekolan runoissa ihminen on portti “toisen ihmisen mahdollisuuteen tulla henkiin” (Huotarinen 2007: 38).

Rekola myös leikittelee runojensa sana-aineksella ja kutoo yhteen tematiikan eri tasot homonyymein. *Tila*-sanan merkitys vaihtelee kontekstista riippuen ja voi viitata samanaikaisesti sekä konkreettiseen arkkitehtoniseen tilaan että olotilaan, mielenlaatuun (Enwald 1997: 36; Saarikangas 2006: 32). *Tila*-homonyymi vetää arkkitehtuurin mukaan niihinkin runoihin, joissa siitä ei ole konkreettisesti kyse. Tilallisuuden vaikutelmaa luovat myös Rekolalle tyypilliset ellipsit sekä epämääräisesti korreloivat pronominit ja adverbit (Enwald 1997: 156–158). Ellipsi on tyhjyyttä, jonka sana-aines voi täyttää. Rekolan runojen elliptisyys rikkoo lineaarisen muodon ja sekoittaa ajan ja paikan toisiinsa (Koskelainen 2004). Epämääräisesti korreloivat pronominit sekä epätyypillinen sanajärjestys puolestaan luovat vaikutelman liikkeestä tai jopa eksymisestä suuressa tilassa (Liite 5: runot 8 ja 9).

Arkkitehtuuri on läsnä myös luontometaforisissa, Rekola kirjoittaa esimerkiksi “lehmusportista” (VMP: 65) ja “kupolitorni kuusta” (VMP: 162). Arkkitehtuuriin liittyvien metaforien avulla maisemakuvaus tarkentuu ja liittää runon aiheen arkkitehtoniseen kuvastoon, josta runo voi laajeta esimerkiksi portti-ajattelun filosofiselle tasolle:

Katsot suurta tummaa tammiporttia,
hipoo taivasta,
sinun korkeutesi, vieras.
(VMP: 564)

Myös luontoaiheiset puhtaat kuvat rakentavat tilallisuuden vaikutelmaa esimerkiksi lisäämällä horisontaalisuuden dimension runoihin, kuten sanat *oksa*, *lehdet* ja *katu* tekevät (Enwald 1997: 93).

Rekolan runoissa on myös erittäin vähän syntaktista parallelismia, mikä avartaa runojen maisemaa: toisto ei kahlitse sana-ainesta. Samoin kieliopillisia kerrostumia ei ole lähes ollenkaan ja mitattomuus on viety äärimilleen. (Kantokorpi & al. 2005: 64–65.) Deiktisiä ilmauksia on hyvin vähän, ja niiden harvoissa esiintymisissäkin on kyse lähinnä rajoitetun tilan vaikutelmasta:

- - [J]ää yhä kukkaan maailma
tähän aueta liian ahdas.
(VMP: 99)

Rakenteellisesti katsoen arkkitehtoninen sana-aines laajentaa runon topoksen ja tulkinnan uusille tasoille. Näennäisestä yksinkertaisuudestaan huolimatta runot ovat tavattoman monihahmotteisia ja laajenevat aina kielellis-filosofiselle tasolle asti (Hökkä 1999: 73).

5 Modernistista simplistisyyttä ja postmodernistista leikittelyä

Arkkitehtuuri on tärkeässä asemassa sekä Susiluodon *Huoneiden kirjassa* että Rekolan koko runotuotannossa. Kahden eri sukupolven naislyriikot kuitenkin käyttävät arkkitehtuuria sanataiteessaan hyvinkin erilaisin tavoin.

1950-luvun modernisti Rekola avartaa simplistisiä runojaan arkkitehtuurin suoman tilallisen ulottuvuuden avulla. Tila edustaa uskontoa, uskoa, lapsuutta ja aikaa. Tärkeäksi muodostuu matka halki tilan, ajan ja elämän sekä erityisesti välitilassa oleminen, kahden maailman rajalla häilyminen. Tilallinen kokemus laajentaa modernistisen yksinkertaiset runot avaruudellisen kokemuksen tasolle saakka.

Kummankin runoilijan lyriikassa on vahvoja vaikutteita idän filosofioista. Susiluodon teoksen pohjapiirroksena toimii *I Ching* ja sen nostattama elämän sattumanvaraisuuden teema on vahvasti näkyvillä myös itse runoissa. Rekolan portti-ajattelu liittyy buddhistiseen maailmankatsomukseen, samoin välitilassa oleminen. Enwald (1997: 154) liittää Rekolan välitilan myös tiibetiläiseen *bardo*-tilaan, jossa subjekti on kadonnut. *Bardo* on portti irtaantumiseen ja kokemuksellisuuteen.

Susiluotokin käsittelee kahden maailman rajatilaa: lapsuuden ja aikuisuuden, historian ja nykyhetken sekä todellisuuden ja mielikuituksen kohtauspaikkaa (Liite 4: runot 1 ja 2). *Huoneiden kirjan* käsittämätön ja paradoksaalinen tila on niin laajaa ja satumaista, että siinä “on hyvä hengittää” (Harju 2003). Silti tilallisen ulottuvuuden sijaan arkkitehtuuri on Susiluodon lyriikassa konkreettisempaa: se on läsnä pääasiassa teoksen kompositiossa ja kuvastossa. Arkkitehtuuri rakentaa postmodernistisen leikittelevää, hullunkurista *Huoneiden kirjan* taloa.

Arkkitehtuurin merkitys lyriikassa voi olla myös hyvin konkreettinen. Rekola käyttää säkeenylityksiä ja typografista asettelua työkaluna tilallisuuden ja liikkeen luomisessa. Susiluodon proosarunomuoto puolestaan tekee runoista ikään kuin pieniä talon rakennusyksiköitä, *Huoneiden kirjan* huoneita.

6 Lopuksi

Luontoaiheista runon kuvastoa on tutkittu paljon, mutta arkkitehtuuri on jäänyt vähemmälle huomiolle. Arkkitehtuurin arvo kirjallisuudessa on kuitenkin erittäin merkityksellinen sekä rakenteellisella että temaattisella tasolla. Henkilökohtainen kiinnostukseni arkkitehtuuriin ja haaveeni arkkitehdin urasta avasi Susiluodon ja Rekolan lyriikkaan monia uusia näkökulmia.

Arkkitehtuurista puhuttaessa on ollut tapana puhua kiteytyneistä arkkitehtonisista symboleista kuten ikkunasta ja talosta, joihin itsekkin tutkimusta aloittaessani keskityin. Kahden hyvin erilaisen runoilijan lyriikkaan perehtyessäni oivalsin kuitenkin pian, kuinka monella eri tasolla arkkitehtuuri voi runoudessa toimia. On unohdettu, että arkkitehtuurin tilallinen ulottuvuus voi olla kantava voima lyriikassa ja laajentaa sana-aineksen filosofiselle tasolle asti; Rekola on tästä hyvä esimerkki.

On oivaltavaa nähdä, kuinka arkkitehtuuri nousee tärkeään rooliin sekä Rekolan aforistisissa säkeissä että nuoremman sukupolven Susiluodon postmodernissa leikittelyssä. Nämä kaksi naislyriikkaa ovat osoittaneet, kuinka monin eri tavoin arkkitehtuuria voi käyttää runoudessa. Vertailevassa tutkimusasettelussa arkkitehtonisten elementtien ja tilallisen ulottuvuuden monet merkitykset lyriikassa tulevat selkeästi esille. Tutkimuksellani haluan osoittaa, kuinka huikeita uusia näkökulmia runoon tuo se, että arkkitehtuurin käsityksen laajentaa runon kuvastosta kokonaisvaltaisemmalle tasolle aina tilalliseen ulottuvuuteen, sana-ainekseen ja runon struktuuriin asti.

Lähteet

PAINETUT LÄHTEET

Alanko-Kahiluoto, Outi – Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) 2008: *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. SKS, Juva.

Aristoteles 1998: *Runousoppi*. Otava, Keuruu. (suom. 1967)

Bachelard, Gaston 2003: *Tilan poetiikka*. Nemo, Helsinki.

Biedermann, Hans 1993: *Suuri symbolikirja*. WSOY, Juva.

Elovaara, Raili 1992: *“Olen tyhjä huone”*: Tutkielma sanataiteen metaforista ja symboleista. Yliopistopaino, Helsinki.

Enwald, Liisa 1994: *Silmissä kaikki: kolme Mirkka Rekolan runoa*. (Teoksessa *Mistä ääni meissä tulee? Runoja ja tulkintoja*. Toim. Satu Grünthal ja Kirsi Mäkinen. WSOY: Juva.)

Enwald, Liisa 1997: *Kaiken liikkeessä lepo: Monihahmotteisuus Mirkka Rekolan runoudessa*. SKS, Pieksämäki.

Ferber, Michael 2007: *A dictionary of literary symbols*. Second edition. Cambridge University Press, Cambridge, U.K.

Haasjoki, Pauliina 2007: *Vapaarytmisyyden analyysistä: Työkalut vapaat mutta herkkyys tarpeen*. (Teoksessa *Lentävä hevonen: Välineitä runoanalyysiin*. Toim. Siru Kainulainen, Kaisu Kesonen ja Karoliina Lummaa. Vastapaino: Tallinna.)

Hökkä, Tuula 1999: *Modernismi: uusi alku – vanhan valtaus*. (Teoksessa *Suomen kirjallisuushistoria 3*. Toim. Pertti Lassila. SKS: Vammala.)

Kantokorpi, Mervi – Pirjo Lyytikäinen – Auli Viikari 2005: *Runousopin perusteet*. Yliopistopaino, Helsinki.

Markert, Christopher 1990: *I Ching: Muutosten kirja*. Tammi, Helsinki.

Nyman, Kaj 1998: *Talojen kieli*. Rakennusalan kustantajat RAK, Jyväskylä.

Nyman, Kaj 2008: *Arkkitehtuurin kadotettu kieli*. Multikustannus, Vaajakoski.

Palmgren, Marja-Leena 1986: *Johdatus kirjallisuustieteeseen*. WSOY, Juva.

Pennanen, Eila 1972: *Mirkka Rekolan 'Muistikirjan' maisema*. (Teoksessa *Mitä lukijan tulee tietää: Esseitä ja kirjoituksia Parnasson vuosikerroista 1951–1981*. Toim. Juhani Salokannel, 1981. Otava: Keuruu.)

Rekola, Mirkka 1991: *Miten kirjani ovat syntyneet*. (Teoksessa *Miten kirjani ovat syntyneet 3: Virikkeet, ainekset, rakenteet*. Toim. Ritva Haavikko. WSOY: Juva.)

Rekola, Mirkka 2000: *Muistinavaruus: Kirjoituksia, puheenvuoroja 1959–1999*. WSOY, Juva.

Saarikangas, Kirsi 2006: *Eletyt tilat ja sukupuoli: Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. SKS, Vaasa.

Tarasti, Eero 1996: *Esimerkkejä: Semiotiikan uusia teorioita ja sovelluksia*. Gaudeamus, Tampere.

Vainionpää, Marja-Leena 1974: *Kirjallisuustieteen perusteita*. WSOY, Porvoo.

Walldén, Netta 2008: *“Helmet, veri, peilinpalat, niistä meidät tehtiin.” Leksikaalinen koheesio ja koherenssin rakentuminen Saira Susiluodon proosarunoissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma, kieli- ja käännöstieteiden laitos. Tampereen yliopisto, Tampere.

Wellek, René – Warren, Austin 1969: *Kirjallisuus ja sen teoria*. Otava, Helsinki.

LEHTIARTIKKELIT JA WWW-SIVUT

Ahokas, Tiina 2003: *Astu tuulenpuhkomaan taloon*. Kiiltomato.net.

URL: <http://www.kiiltomato.net/?rcat=Kotimainen+runous&rid=610> (1.6.2009)

Anteroinen, Sami 2003: *Sydämen huonepalvelija*. Skenet 3.0 verkkolehti.

URL: <http://www.skenet.fi/?menuid=370&aid=618> (1.6.2009)

Harju, Timo 2003: *Huimia huoneita*. Tuli&Savu Net, alkuperäisjulkaisu Lumooja 4/2003.

URL: <http://tuli-savu.nihil.fi/kirjat.asp?c=35&arvosteluid=147> (1.6.2009)

Herkman, Jarmo 2002: *Mirkka Rekolan vaihduntakuviot*. Peilikuva-lehti.

URL: <http://cult.porvoo.net/peilikuva/2002/vaihduntakuviot.htm> (19.8.2009)

Huotarinen, Vilja-Tuulia 2007: *Maankiertäjärjuusun jäljillä: Avaimia Mirkka Rekolan runouden lukemiseen*. Parnasso 3/2007.

Jääskeläinen, Markus 2003: *Matkalla talossa*. Turun Sanomat.

URL: <http://www.angelfire.com/ma/jaaske/2003susiluoto.html> (1.6.2009)

Kantokorpi, Mervi 2003: *Minne tuuli tytön kuljettaa*. Helsingin Sanomat.

URL: <http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Minne+tuuli+tytön+kuljettaaSaila+Susiluodon+kokoelma+heittää+verkot+vanhaan+kiinalaiseenviisauteenRunollinen+havainto+ja+lyyrisen+kielen+taju+ovat+hänenarmolahjoaan/HS20030927SI1KU02xjj>
(1.6.2009)

Koskelainen, Jukka 2004: *Aina joku vastaa hyppiväänkin kysymykseen: Mirikka Rekolan runot kuvaavat yllättäviä yhteyksiä ilmiöiden välillä*. Helsingin Sanomat.

URL: <http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Aina+joku+vastaa+hyppiväänkin+kysymykseenMirikka+Rekolan+runot+kuvaavat+yllättäviä+yhteyksiä+ilmiöidenvälillä/HS20041017SI1KU025uh> (27.9.2009)

Landström, Rita 2008: *Mirikka Rekola, runoilija ja aforistikko*. Yle Elävä arkisto.

URL: <http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=4&ag=23&t=249&a=6219> (12.9.2009)

Toivio, Miia 2004: *Talo ei ole huoneidensa summa*. Tuli&Savu Net, alkuperäisjulkaisu Nuori Voima.

URL: <http://tuli-savu.nihil.fi/kirjat.asp?c=35&arvosteluid=143> (1.6.2009)

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kirjeenvaihtoa sähköpostitse Saila Susiluodon kanssa, huhtikuu – elokuu 2009.

Haastattelu *Anna sanoille silmäsi. Mirikka Rekolan runoilijakuva*. toim. Tarleena Sammalkorpi, käsikirj. ja ohj. Tuulikki Islander, 2008. Yle Elävä arkisto.

URL: http://www.yle.fi/player/player.jsp?name=E1%E4v%E4+arkisto%2F06219_1
(Audioleike) (26.9.2009)

URL: <http://www.yle.fi/player/player.jsp?id=301802&locale=#> (26.9.2009)
(Videoleike *Vuosi paikkana*) (26.9.2009)

PRIMAARILÄHTEET

Rekola, Mirikka 2009: *Virran molemmin puolin: Runot 1954–2004*. WSOY, Juva.

Susiluoto, Saila 2003: *Huoneiden kirja*. Otava, Keuruu.

LYHENTEET

HK = *Huoneiden kirja*

KTPK = *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*

VMP = *Virran molemmin puolin*

Taulukko 1. *I Ching* -heksagrammitaulukko, jossa numeroihin on yhdistetty *Huoneiden kirjan* vastaavien runojen nimet

Tummennettuja ovat ne ruudut, joiden I Ching -selitykset sävyttävät runojen arkkitehtuuria

1: Naisellinen perusvoima - Naistenhuone	34: Lempeä voima - Metsästäjän huone ja paperipäät	5: Odottaminen - Odotushuone	26: Tiedon voima - Lastenhuone	11: Sopusointu - Saman ikkunan vuosi	9: Maltillisuus - Viherhuone	14: Vauraus ja yltäkylläisyys - Huone pihalla	43: Päättäväisyys - Kirjurin huone
25: Viattoman menestys - Kenkäkaappi suutarin vuokrahuoneessa, oma sisäänkäynti ulkoportaikolla	51: Myllerryksen ajat - Observatorio	3: Alkuvaikeudet - Askarteluhuone	27: Ravinto - Ruokasalin eebenpuinen veistos	24: Käännekohta - Tomikkapellin aukainen kattoterassi, entinen synnytyssali	42: Sadonkorjuu - Sirkushuone	21: Pakottaminen - Yö vanhassa lastenhuoneessa	17: Seuraaminen - Keittiö ja kuusi leivinuunia
6: Kiistojen välttäminen - Asehuone	40: Ilman puhdistaminen - Huone jossa on juuri riideltä	29: Vaarallinen rotko - Lasimaalaus	4: Oppiminen ja opettaminen - Luokkahuone illalla	7: Johtajuus - Huone jonka seinällä on ryijy	59: Hajoaminen - Veden huoneet	64: Menestys käden ulottuvilla - Silta	47: Vastoinkäymiset - Puinen lepo huone jonka ympärille oksat kietoutuvat
33: Peräytyminen - Takuuhuone	62: Kohtuus - Huone jonka katossa on vene	39: Vaikeuksien kohtaaminen - Toipuvan naisen jadehuone	52: Tyyneys - Kolmikulmainen huone	15: Keskitie - Keskimmäinen heräämö jonne on synnytyssalista salainen hissi	53: Vähittäinen eteneminen - Lyhyt portaikko	56: Matkamies - Asemahalli jossa kuumepuun oksat lävistävät katon, siivekkäiden huone	31: Vuorovaikeus - Nimetön
12: Epäsointu - Sekainen eteinen ja kolme pelottavaa takkaa	16: Onni - Kylpyhuoneen kreikkalaiset kaakelit	8: Yhteen liittyminen - Hirsisauna	23: Epävakausta perusta - Romahtava huone jossa on mekaaninen joutsen	2: Miehin perusvoima - Varastuhuone, jossa asui mies joka viimeksi korjasi taloa	20: Syvälinen ymmärrys - Hevosien huone	35: Eteneminen - Pienet kierreportaat lastenhuoneen ja karkkimaan välillä	45: Onnellinen liitto - Takkahuone jossa on maalattia (ensimmäisen kerroksen kanssa sisäkkäin, huone ryijyn takana)
44: Toisen alueelle tunkeutuminen - Punaisen huoneen harmonia	32: Hellittämättömyys - Huone kalojen merkeissä	48: Syvä kaivo - Huone, ikkunat ja kattoikkuna	18: Uusiutuminen - Portaikko veljen ja siskon huoneesta vanhaan perunakellariin, nykyinen hillokellari	46: Hidas kehittyminen - Kuumepuu kasvaa huoneessa ja sen läpi	57: Asialle omistautuminen - Tuulinen huone	50: Oikeat keinot ja oikeat päämäärät - Suurkeittiö, jossa myös teurasnurkka sekä valtava kattila ja patoja	28: Sisäinen voima - Pikkuisten luurankojen neuvot, huone jossa on kaksitoista lasivetriiniä
13: Toveruus - Keskustelu kirjastossa mielikuvien kanssa	55: Hyvinvoinnin aika - Kirkas peilisali	63: Herkkä tasapaino - Kieli keskellä suuta	22: Koreus - Huone meren rannalla	36: Kätkeytyvä valo - Labyrintti	37: Perhesuhteet - Minityrimalli Turun saaristosta, vanhan maanmittaajan lasikaappi	30: Tasainen kirkkaus - Huone lasimaalauksen sisällä	49: Syvälliset muutokset - Pieni rukoushuone
10: Tahdikkaus - Käytävän ikkuna yöllä	54: Paikkansa täyttäminen - Sinisen makuuhuoneen parveke	60: Rajoitukset - Ikkuna osittain veden alla	41: Vähentäminen ja lisääntyminen - Jaavalainen varjonukketeatteri imuroidussa huoneessa	19: Voimien kokoontuminen - Huone jossa on hiekkalaatikko ja muovisia leikkivälineitä	61: Vilpitön sydän - Taivaanlaulun huone	38: Väärinkäsitys - Liijantuoksuinen vaatehuone	58: Elämästä nauttiminen - Veneen hopeanvärinen puutarha

Taulukko 2. Arkkitehtonisten elementtien kvantitatiivinen esiintyminen *Huoneiden kirjassa ja Virran molemmin puolin* -kokoelmassa

	<i>Huoneiden kirja (Susiluoto)</i>	<i>Virran molemmin puolin (Rekola)</i>
<i>Ovi</i>	3	25
<i>Ikkuna</i>	6	59
<i>Portti</i>	3	23
<i>Portaat, portaikko</i>	5	9
<i>Katto</i>	8	20
<i>Silta</i>	1	5
<i>Huone</i>	15	18
<i>Talo</i>	15	26

Taulukko 3. Konkreettisten arkkitehtonisten elementtien ja tilallisen ulottuvuuden kokemuksen kvantitatiivinen esiintyminen Rekolan runoteoksissa

Runoteos	Runot, joissa konkreettisia arkkitehtonisia elementtejä (puhtaat kuvat, symbolit, metaforat)*	Runot, joissa tilallinen ulottuvuus
<i>Vedessä palaa</i>	2 (2)	17
<i>Tunnit</i>	4 (2)	17
<i>Syksy muuttaa linnut</i>	8 (8)	15
<i>Ilo ja epäsymmetria</i>	14 (14)	17
<i>Anna päivän olla kaikki</i>	23 (21)	14
<i>Minä rakastan sinua, minä sanon sen kaikille</i>	20 (17)	28
<i>Tuulen viime vuosi</i>	14 (12)	16
<i>Kohtaamispaikka vuosi</i>	20 (19)	10
<i>Kuutamourakka</i>	16 (16)	11
<i>Puun syleilemällä</i>	18 (18)	11
<i>Kuka lukee kanssasi</i>	18 (18)	21
<i>Taivas päivystää</i>	22 (19)	20
<i>Valekuun reitti</i>	23 (22)	20

* suluisissa niiden runojen määrä, joissa on konkreettisen arkkitehtuurin **lisäksi** läsnä vahva tilallinen ulottuvuus

Otteita sähköpostitse käydystä kirjeenvaihdosta Saila Susiluodon kanssa

29. huhtikuuta 2009

Hei Sofia,

Mielenkiintoinen aihe – ilman muuta voidaan olla yhteydessä! Huoneiden kirjasta on tosin aikaa, enkä ole aivan varma muistanko kaikkea siitä sen rakentamisesta, kaikkia ajatuksia, suunnitelmia, etc. – mutta muistia on tietysti hyvä aina virkistää.

Erityisesti Huoneiden kirja ja sen jälkeinen kirja Auringonkierto (2005) ovat sellaisia teoksia, joiden rakennetta olen ajatellut/tutkinut (samalla) kovasti, enemmän kuin muissa teoksissani. Huoneiden kirjan melko surrealistinen arkkitehtuuri yhdistyy minun mielessäni paljon feminiiniseen kokemukseen ja osittain myös tämän perinteen/kokemuksen rikkomiseen (puun katkaiseminen, veneen rakentaminen, talosta ulos), huoneiden outo ja unenomainen sijainti suhteessa toisiinsa sen sijaan ovat varmaan juuri niitä asioita, jotka täytyy itselleen muistuttaa mieleen (jokin kokonaiskuva itse talosta minulla oli – tosin hiukan sellainen Escherin portaikkomainen).

Ja tärkeä pohja teos oli "I Ching" eli kiinalainen muutosten kirja joka käyttää 64 eri heksagrammia (yksi merkki muodostuu kuudesta kokonaisesta tai katkonaisesta viivasta ja näiden yhdistelmistä), ja se, mitä mikäkin merkki tarkoittaa, sekä se, miten merkki on rakentunut (itse kuusiviivainen merkki kirjoitetaan alhaalta ylöspäin) jne. Mutta näistä lisää sitten, jos aihe kiinnostaa.

Eli vastaan mielelläni kysymyksiin.

Hauskaa vappua,

Saila

24. elokuuta 2009

Hei Sofia,

Todella hienoja huomiota olit tehnyt – esimerkiksi juuri ensimmäisen ja toisen huoneen/merkin/merkityksen vaihtaminen suhteessa I Chingiin, jota välillä tulkitsin hiukan vinosti ja tietoisesti tämänpäiväisestä lähtökohdasta käsin. Usein siis alkuperäisen I Chingin erityisesti naista, naisia tai feminiinisyyttä koskevat tulkinnat saivat Huoneiden kirjassa toisenlaisia sävyjä, leikkilisiä tai ironisia. Toisaalta jossain määrin yritin säilyttää I Chingin alkuperäisiä, maanviljelyskulttuuriin ja alueelliseen omaperäisyyteen liittyviä tasoja (joilla kenties on jokin syvempi merkitys alkuperäisen I Chingin rakenteen kannalta), ja tärkeiksi symboleiksi nousivat siis esimerkiksi vesi ja puut – etenkin tulviva vesi, joka edustaa toisaalta hedelmällistä maaperää, toisaalta tuhoa.

Naiseuden ja tyttöyden kuvat kulkevat kirjassa läpi sen; osittain kyse on historiasta (naisen paikasta siellä – tätä tematiikkaa jatkoin ja selkeytin seuraavassa teoksessa, Auringonkierrossa (Otava, 2005), jonka itse ajattelen suorana jatkona Huoneiden kirjalle), osittain kuvataiteesta (myös naisten tekemästä), jonka miellän melko luontevaksi tavaksi kohdata kiinalainen kirjoitusmerkki ja kirjoitus. Talo on sinällään "rakennettu" kuten merkkikin; kuuteen kerrokseen, alhaalta ylöspäin (I Chingin heksagrammit muodostetaan juuri näin; ensin piirretään alin viiva, ja siitä edetään ylöspäin). Viivoilla (suora tai katkennut) ei sinällään ole merkitystä muuten kuin että ne tosiaan kuvaavat kyseisen runon heksagrammeja & muodostavat sen (ainakaan siis "suunniteltua" merkitystä!). Hiukan yksiulotteisesti voisi sanoa että katkeava viiva on feminiininen yin, suora viiva maskuliininen yang. Runoissa on usein

jo rakenteellisia vastakkaisuuksia ja vastakkaisuuksien yhteensulautumia, joten ylipäättään runous on luonteeltaan melko taolaista, ehkä näin voisi sanoa?

Talosta muodostuu siis ikään kuin merkin toisintaja, tai merkistä talon. Tämä on yksi osa Huoneiden kirjan arkkitehtuuria. Tuijottelin kyllä noita kiinalaisia heksagrammeja, ja olin ehkä näkevinäni niissä mitä milloinkin, kenties sekin on vaikuttanut.

Taloahan suhteellisen usein tulkitaan juuri feminiinisenä symbolina, tämä oli tietysti yksi lähtökohtani. Jossain määrin tulkintaan vaikuttivat myös syyskuun 11. päivän tapahtumat – siinä mielessä siis, että tällainen tuhonkuva tai kuvasto ei voi olla jättämättä jälkiään tekstiin, ja näin itsekkin kirjoittaessani koin. Runossa 18 (portaikko veljen ja siskon huoneesta vanhaan perunakellariin, nykyinen hillokellari) viitataan sinänsä kenties Suomen lähihistoriaan, mutta tilanne, jossa veli lohduttaa siskoä ”Sisko, isät tulevat takaisin, korjaavat kättensä työt” asettuu ironisesti vastakkain seuraavan lauseen vierellä: ”talot kasvavat niin korkeiksi, etteivät romahda” (18. heksagrammin merkitys on pilattu, tuhattu työ).

Käytin I Chingin kohdalla useita lähteitä, mutta pääasiallinen lähde oli The I Ching or book of changes (Wilhelm/Baynes), Princeton University Press (Jungin esipuheella).

Runo 38 yhdistyi minunkin mielessäni naisen häpeään (ja kenties perisyntiin) ja naisen aiemmin kahlittuun, kivettävään rooliin – toisaalta se on viittaus hautoihin ja hautapatsaisiin, toisaalta se (minun mielestäni) kuvaa kenties myös sitä mielettömyyttä ja mieletöntä vapautta, joka perimmäisen syyllisyyden poistuessa avautuu. Runon 39 käsitin myös keskenmenon kuvaukseksi, samoin runon 41.

Runo 27; eebenpuinen veistos viittaa afrikkalaiseen veistotaiteeseen (jossa eebenpuu oli yleinen materiaali), patsas on selkeästi feminiininen, ja ”punaiset kyynelöt” ovat myös viittaus ihmeitä tekeviin pyhäinkuviin. I Chingissä kyseinen heksagrammi kuvaa ravintoa (sen kaikissa muodoissa), jopa niin, että heksagrammi viivoineen kuvaa avonaista suuta, jolloin itse runo viittaa myös länsimaiseen elämäntyyliin ja siihen, mitä se on saanut/saa aikaan, ja kertoo myös siitä, minkälaisia ristiriitatilanteita tämä elämä aiheuttaa, millaista syyllisyyttä, miten vähän mahdollisuuksia tehdä toisin, vaikka haluaisi.

Yhtenä tärkeänä tekijänä pidin eri aikakausien taideteoksia; joskus todella olemassa olevia (mekaaninen joutsen 1700-luvun loppupuolella – runon 23 yhdistän siis omassa mielessäni Ranskan vallankumoukseen ja luonnollisesti myös nykyhetkeen jossa yltiöpäisyydelle, ylenpalttisudelle, mekaanisille leluille ja koneen ja ihmisen yhdistävälle ajattelulle on sijaa). Runossa on myös viittauksia Lumikki-satuun, ja äitien toiveisiin, mutta ylipäättään tilanteeseen, jossa pienin osa saa suurimman osan, tämän ajattelun kestävämmömyyteen.

Todellisten taideteosten lisäksi käytin naisten tekemiä ja väheksytyjä taideteoksia, käsityötaitetta tai viittauksia niihin (päivien kirjat, ompelukset, miniatyyrytyöt) tai naista käsitteleviä (nainen on pöytä) tai ylipäättään viittauksia tekniikoihin; ”mille fiori” (”tuhat kukkaa varistaa lasille värillistä vettä”), etsaus, etc. Kuvataiteen ja kirjoituksen limittäisyyden näen paitsi juuri tuon kiinankielen erikoispiirteiden korostajana (ja toisaalta, kenties omankin kieleemme perusta on visuaalisissa havainnoissa, vaikkakin suurimmasta osasta sanoista sellainen suora kuva on ajan saatteessa kadonnut), mutta myös eräänlaisena ”tyhjien huoneiden” kuvittajana; huoneet olivat itsessään melko staattisia, ja niin osa niiden ”kuvituksestakin” – noin periaatteessa kuitenkin pyrin siihen, että jokainen huone olisi ikään kuin maalaus, tai sisältäisi maalauksen etc. aihion.

Tytön matka kulkee talossa koko ajan ylöspäin (mikäli kirja siis luetaan perinteisessä järjestyksessä, alusta loppuun), eli siten kuin merkki rakentuu – freudilaisessa psykologiassa mentäisiin kenties toiseenkin suuntaan, sillä sen symboliikka rakentuu paljolti alitajunnan kellareihin etc? Talo on tyhjä, mutta täynnä muistoja, aaveita, menneiden aikojen kuvia, historianhetkiä.

Oleellista on minusta se, että tyttö jättää talon, tuon perinmaisellisen ja suojaisankin kodin. Se siis kuvaa myös lapsuuden hylkäämistä kenties hiukan väkivaltaisain ja tuhoisin keinoin (tytön auttajahahmon, kuumepuun kaataminen ja veneenveistäminen), tulvan (liian suuret ja nopeat tunteet) romahduttaessa talon. Uhkaavien kaksostyttyöjen (jotka omassa mielessäni symboloivat kenties sekä sitä, mikä tytöissä on vahvaa ja ”uskomatonta” että sitä torjuttua aggression puolta) avulla tyttö lopulta jättää talon. Ajatus kulkee siis jokseenkin hämäästi niin, että varsinainen protagonistityttö kokoelman loppupuolella yhdistyy näiden tuhoavien ja riivaavien voimien kanssa, jotka eivät ole pelkästään

hyviä. Ne/he ovat voimakkaita ja ”alkuperäisiä”, mutta toisaalta myös eräänlainen muistuma kaikesta siitä, mikä naiseudessa ja naisessa on torjuttu, kautta aikojen – siis eräänlainen materialisoitunut ja kahdeksi jakaantunut koston ja kärsimyksen aave, yhtä kaikki osa meidän kaikkien naisten historiaa. Munasarjoja – miksipä ei – viittaus kahteensataan tytönalkuun on runossa olemassa, mutta toisaalta lause ”paha mieli, alusta asti henkarein ja rautalangoin väännelty” on viittaus ei-toivottuun, torjuttuun, nujerrettuun, poisleikattuun. Kaksosytöt ovat kuin Poen seinän sisään muurattu kissa, aaveita, jotka elävät omaa elämäänsä seinien sisälläkin, joiden voima ei pysähdy pelkkään naukaisuun vaan pyrkii koko ajan ulospäin, toteutumistaan ja materialisoitumistaan kohti. Kolmen yhdistyminen teoksen lopussa on viittaus itse merkkiin, kenties myös ironinen viittaus kristinuskon melko maskuliiniseksi värittyneeseen kolminaisuuteen, eikä välttämättä edes ironinen, ainoastaan oma kommenttini tähän.

Talon mahdottoman arkkitehtuurin mielsin pitkälti juuri aukkojen kautta; ovien, ikkunoiden, käytävien, portaiden. Kuvittelin kirjoittaessani taloa mielessäni, sen Escher-portaikkoja, sen seinien sisällä tapahtuvaa elämää, joka on aina enemmän kuin varsinaisessa ”tilassa” tapahtuva. Kenties siinäkin on viittaus lapsuuteen (lapsethan rakastavat salakäytäviä ja salaluukkuja ja vanhojen talojen arvoituksia), kenties aukot ja seinien sisällä tapahtuva elämä voidaan tosiaan nähdä myös naisen ruumiin vertauskuvina, myös ohuena viittauksena siihen, että ihminen on toisaalta myös ruumiinsa vanki. Toisaalta näin talon huoneet erillisinä ja kuvallisina, joskus jopa pysähtyneen asetelmallisina. Eniten ehkä pohdin viidennen kerroksen sisäkkäisyyttä suhteessa muihin kerroksiin – itse näin sen enemmän juuri sisäkkäisenä, salaisena kerroksena, en niinkään porrastettuna välikerroksena. Huone 29 (kolmannessa kerroksessa) on esimerkiksi minun käsityksessäni tällainen portti ”toiseen” taloon ja tilaan, ilman tuota porttia kenties koko lopputalo ei edes todentuisi. ”Kuumepuun” rooli oli minusta tärkeä myös talon kannalta; näin sen ikään kuin hyvin arkaaisena jäänteenä, talon tukipilarina. Tytön teko (talosta lähteminen, veneen veistäminen puusta) on siis myös tyttöä itseä/ tytön minuutta kohtaan väkivaltainen, tai ei ainakaan yksiselitteisen ”hyvä”.

Pahoittelen tämän sähköpostin sekavuutta – en tiedä vastasinko lainkaan kysymyksiisi! Koetan jatkossa olla nopeampi – en tiedä mikä laiskuus minua on vaivannut Italian jälkeen (ja siellä taas oli niin tuskastuttavan kuuma, että ainuttakaan älyllistä lausetta ei oikein saanut koneelle/paperille). Nyt olen lähdessä Sloveniaan viikoksi, otan kyllä koneen mukaan, mutta en tiedä heidän internetyhteyksistään. Matkustelemme pikkukylissä, joten nettiyhteydet voivat tosiaan olla rajalliset.

Lämmintä elokuuta,

Saila

Saila Susiluodon runoja

1. PIKKUISTEN LUURANKOJEN NEUVOT,
HUONE JOSSA ON KAKSITOISTA LASIVITRIINIÄ

Pienet luurangot rapistuvat kaapin lasia vasten. Ne musertuvat käsissä, sanovat:

Kahden maailman rajalla on verta ja kipua. Voit kulkea lasin läpi portista, et palaa takaisin. Voit istuttaa puun, sen valo saattaa kantaa sinua, jos se mitään auttaa. Toisinaan luista imetään pillillä kaikki neste, toiset revitään kuuteen osaan, niputetaan lasikaappiin, sen sisällä on laatikko, sen sisällä on laatikko, sen sisällä laatikko. Ota laatikosta tuhka, viljele sillä lattiasi.

Ennen musertumista ne kiljaisevat vielä:

KUN YÖLLÄ KELLO KAKSITOISTA LYÖ,
PIRUT KALLIOLLA SÄÄRILUITA SYÖ.

Sitten ne vaikenevat.
(HK: 39)

2. SILTA

Katso miten ruosteinen silta, satamassa sateenkaariset kontit, legopalikoiden kalahtavat rivistöt, niin kuin maailma olisi paikoilleen napsautettava. Silta natisee kuin väsynyt nivel, nosturit niaaavat tuuleen, valuvat sadetta. Katso, tällä sillalla seisomme, kahden maailman väliä, maisemassa jossa kaikki on liikkeessä, menossa huojuen kohti ja pois päin. Tällä sillalla, kahden maailman rajalla: vuorenhuiput, karttapallot, repaleiset merikortit välissämme. Tällä sillalla seisomme, liputamme satamassa, paluuttomien lähtöjen puolesta, omien lähtöjemme puolesta. Täällä matka on etäisyys kahden kivun välillä, rakkaus matka kahteen kipuun. Ja liput ovat valkoiset aina.
(HK: 81)

